

Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü (ICOMOS 1999)

Miras Açısından Önem Taşıyan Yerlerde Turizmin Yönetilmesi

International Cultural Tourism Charter

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'nun yan kuruluşu olan Anıtlar ve Sitler Uluslararası Konseyi ICOMOS'un Meksika'da yapılan 12. Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir, Ekim 1999

GİRİŞ

Tüzüğün Ahlaki Değerleri

Doğal ve kültürel miras, en geniş anlamda tüm insanlara aittir. Evrensel değerlerini anlamak, takdir etmek ve muhafaza etmek her birimizin hakkı ve sorumluluğudur.

Miras, hem doğal hem de kültürel çevreyi kapsayan geniş bir kavramdır. Manzara, tarihi mekanlar, sit ve inşa edilmiş ortamlar ile beraber biyolojik çeşitlilik, birikim, geçmiş ve mevcut kültürel adetler, bilgi ve hayat deneyimlerini içerir. Tarihsel gelişimin uzun süreçlerini belgeleyerek ve ifade ederek modern hayatın ayrılmaz bir parçası olan muhtelif ulusal, bölgesel, yerli ve yerel kimliklerin özünü oluşturur. Gelişme ve değişim için dinamik bir referans noktası ve müspet bir araçtır. Her yöre veya toplunun kendine has mirası ve toplumsal hafızası eşsiz olduğu gibi, hem halihazırda hem de gelecekte kalkınma için önemli bir temeldir.

Bu gittikçe artan küreselleşme döneminde herhangi bir yer veya bölgeye özel miras ve kültürel çeşitliliğin korunması, muhafaza edilmesi, yorumlanması ve sergilenmesi, dünyanın her yerindeki insanlar için önemli bir uğraş teşkil eder. Ancak söz konusu mirasın uluslararası çapta tanınmış ve uygun şekilde uygulanan standartlar çerçevesinde yönetilmesi, genelde belirli bir topluluğun veya muhafız grubun sorumluluğudur.

Mirasın yönetilmesinin başlıca amaçlarından biri, hem ev sahibi topluma hem de ziyaretçilere mirasın önemini ve korunması gerektiğini iletebilmektir. Miras ve kültürel gelişime mantıklı ve iyi yönetilen bedensel, entelektüel ve/veya duygusal şekilde erişebilmek, hem bir haktır hem de bir ayrıcalıktır. Beraberinde, halihazırdaki ev sahibi toplumun, iç kaynaklı muhafızların veya tarihsel varlığın sahiplerinin ve mirasın gelişimini sağlamış olan manzara ve kültürlerin miras değerleri, çıkarları ve kaynaklarına saygı gösterme sorumluluğunu getirir.

Turizm ve Kültürel Miras Arasındaki Dinamik Etkileşim

Geçmişten beri hala süregelen ilaveten başkalarının çağdaş hayat ve toplumuna istinaden kişisel deneyim kazandıran iç ve uluslararası turizm, kültürel alışverişi mümkün kılan önde gelen araçlardan biri olmaya devam etmektedir. Giderek doğal ve kültürel korunma için olumlu bir tesir olarak değerlendirilmektedir. Turizm, mirasın ekonomik özelliklerini yakalayarak, finansman sağlayarak, toplumu eğiterek ve politikayı etkileyerek, bunları korunma için kullanabilmektedir. Çok sayıda ulusal ve bölgesel ekonominin temel bir kısmını oluşturur ve başarılı bir şekilde yönetildiğinde, kalkınmada önemli bir etken teşkil edebilir.

Politik, iktisadi, sosyal, kültürel, eğitimsel, biyofiziksel, ekolojik ve estetik boyutlarıyla beraber, turizmin kendisi gittikçe daha karışık bir fenomen haline gelmiştir. Ziyaretçilerin ve ev sahipleri ile yöresel toplulukların beklentileri ve istekleri arasında yararlı bir etkileşim sağlamak bir çok zorluk ve fırsat sunmaktadır.

Doğal ve kültürel miras, çeşitlilik ve yaşayan kültürler, turizmi cezbeden önemli öğelerdir. Aşırı veya

yetersiz bir şekilde yönetilen turizm, bunların fiziksel niteliklerini, bütünlüğünü ve önemli özelliklerini tehdit edebilir. Ziyaretçinin mekana ilişkin deneyimi ile beraber, ev sahibi toplumların ekolojik düzeni, kültürü ve hayat tarzı aşağılanabilir.

Turizm, ev sahibi toplumlara menfaat sağlamalı ve miraslarını ve kültürel adetlerini önemsemeleri ve muhafaza etmeleri için onlara önemli bir araç ve motivasyon sağlamalıdır. Sürdürülebilir bir turizm endüstrisine ulaşabilmek ve gelecek nesiller için miras kaynaklarının korunmasını kuvvetlendirebilmek için, yerel ve/veya yerli toplulukların temsilcilerinin, çevrecilerin, turizm işletmecilerinin, mülk sahiplerinin, politika belirleyicilerinin, ulusal kalkınma planlarını düzenleyenlerin ve sit yöneticilerinin katılımı ve işbirliği gerekmektedir.

Bu Tüzüğün yazarı olarak ICOMOS, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, sair uluslararası örgütler ve turizm endüstrisi kendilerini bu mücadeleye adanmışlardır.

Tüzüğün Amaçları

Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü'nün amaçları aşağıdaki gibidir:

- Mirasın korunması ve yönetilmesi ile ilgilenenlerin, söz konusu mirasın önemini, ev sahibi toplum ve ziyaretçiler için erişilebilir hale getirmesini kolaylaştırmak ve teşvik etmek.
- Turizm endüstrisinin, turizmi ev sahibi topluluğun mirasını ve yaşayan kültürlerini geliştiren ve bunlara saygı duyan bir şekilde yönetmesini kolaylaştırmak ve teşvik etmek.
- Bunlar için sürdürülebilir bir gelecek sağlanması ihtiyacı da dahil miras yerlerinin, birikimlerinin ve yaşayan kültürlerin önemine ve ne kadar kolay zedelenebileceklerine istinaden korunma menfaatleri ve turizm endüstrisi arasındaki diyalogu kolaylaştırmak ve teşvik etmek.
- Plan ve politika düzenleyenleri, miras yerleri ve kültürel faaliyetlerin korunması ve muhafaza edilmesi kapsamında, bunların tanıtımı ve yorumu ile ilgili ayrıntılı, ölçülebilir hedefler ve stratejiler geliştirmeye teşvik etmek.

Ek olarak;

- Tüzük, ICOMOS, uluslararası örgütler ve turizm endüstrisinin miras yönetimi ve muhafazası için geliştirilen daha geniş çaplı teşebbüsleri de desteklemektedir.
- Tüzük, ilgili veya bazen çelişen menfaatleri, sorumlulukları ve yükümlülükleri olan herkesi, amaçlarına ulaşmasına katılmaları için teşvik etmektedir.
- Tüzük, İlkelerin belirli durumlara veya belirli örgütlerin ve toplulukların koşullarına uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla ilgili tarafların ayrıntılı yönergeler düzenlemesini teşvik etmektedir.

KÜLTÜREL TURİZM TÜZÜĞÜ'NÜN İLKELERİ

İlke 1

İç ve uluslararası turizm, kültürel alışverişin önde gelen araçları arasında olduğuna göre, koruma, ev sahibi topluluğun üyelerinin ve ziyaretçilerin söz konusu topluluğun mirasını ve kültürünü doğrudan doğruya yaşayabilmeleri ve anlayabilmeleri için mesul ve iyi yönetilen fırsatlar temin etmelidir.

1.1

Doğal ve kültürel miras, tarihi gelişimin hikayesini anlatan hem maddi hem de manevi bir kaynaktır. Modern hayatta önemli bir rolü vardır ve genel olarak kamu için bedensel, entelektüel ve/veya

duygusal olarak erişilebilir şekilde tutulmalıdır. Somut özellikler, soyut yönleri, çağdaş kültürel ifadeler ve genel bağlamı korumak ve muhafaza etmek amaçlı programlar, adil bir şekilde ve uygun fiyatlar karşılığında, ev sahibi toplumun ve ziyaretçinin mirasın önemini anlamasını ve takdir etmesini kolaylaştırmalıdır.

1.2

Doğal ve kültürel mirasın çeşitli yönlerinin her biri, bazıları evrensel değerler diğerleri ise ulusal, yöresel veya yerel seviyede önemli olmak üzere farklı seviyeler için anlam taşımaktadır. Yorumlama programları, canlandırıcı ve çağdaş eğitim, medya, teknoloji usulleri ile tarihi, çevresel ve kültürel bilgilerin şahsi açıklamasıyla beraber uygun ve erişilebilir bir şekilde bu anlamı ev sahibi topluluğa ve ziyaretçiye aktarmalıdır.

1.3

Yorumlama ve tanıtım programları, doğal ve kültürel mirasın uzun vadede muhafaza edilebilmesi için gereken yüksek seviyeli kamu bilgilendirmesini ve desteğini kolaylaştırmalı ve teşvik etmelidir.

1.4

Yorumlama programları, miras yerlerinin, geleneklerin ve kültürel adetlerin anlamının tanıtımını, azınlık kültürel veya dil grupları da dahil, yörenin ve ev sahibi topluluğun mevcut çeşitliliği ve geçmiş deneyimleri çerçevesinde yapmalıdırlar. Ziyaretçi, belirli bir miras kaynağına yüklenen değişik kültürel değerler konusunda her zaman bilgilendirilmelidir.

İlke 2

Miras Yerleri ve Turizm arasındaki ilişki dinamik ve çelişen değerler içerebilir. Günümüz ve gelecekteki kuşak için sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

2.1

Kültürel çeşitlilik ve sosyal gelişim için önemli bir temel teşkil eden miras açısından önem taşıyan yerler, kendi doğaları itibarıyla, tüm insanlar için değer taşırlar. Yaşayan kültürlerin, miras yerlerinin, birikimlerin, bunların fiziksel ve ekolojik bütünlüğünün ve çevresel konumunun uzun vadeli korunması ve muhafaza edilmesi, sosyal, iktisadi, politik, yasama, kültürel ve turizm geliştirme politikalarının temel unsurlarından olmalıdır.

2.2

Miras kaynakları ve turizm arasındaki etkileşim dinamik ve her zaman değişmekte ve bu fırsatlar, zorluklar ile beraber muhtemel uyumsuzluklar yaratmaktadır. Turizm projeleri, faaliyetleri ve gelişimleri müspet sonuçlar yakalamalı ve ziyaretçinin ihtiyaç ve isteklerini karşılamakla beraber ev sahibi topluluğun mirası ve hayat tarzı üzerinde oluşabilecek olumsuz etkileri asgari seviyede tutmalıdır.

2.3

Koruma, yorumlama ve turizm geliştirme programları, her mekanın miras anlamının kendine özel, ancak sık sık karışık veya çelişkili yönlerinin kapsamlı olarak kavranmasına dayalı olmalıdır. Zamanla gelişen anlayışın takdirin ilerlemesi için araştırmacının ve danışmanın devam etmesi önemlidir.

2.4

Miras yerlerinin ve birikimlerinin gerçekliklerini korumaya devam etmeleri önemlidir. Geçmişten kalan fiziki maddeler, derlenmiş hatıralar ve soyut gelenekler ile ifade edilen bu kültürel anlamın temel bir unsurudur. Programlar, kültürel mirasın takdir edilmesini ve kavranmasını arttırmak için, mekanların ve kültürel deneyimlerin orijinalliğini takdim etmeli ve yorumlamalıdır.

2.5

Turizm geliştirme ve altyapı projeleri, miras mekanının estetiğini, sosyal ve kültürel boyutlarını, doğal ve kültürel manzaralarını, biyolojik çeşitlilik özelliklerini ve genel görsel bağlamını göz önünde bulundurmalıdırlar. Yerel malzemelerin kullanımı tercih edilmeli ve bölgenin mimari stili ve yerleşme gelenekleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

2.6

Yönetim planları, miras yerlerini artan turizm için tanıtmadan veya geliştirmeden önce, kaynağın doğal ve kültürel kıymetini değerlendirmelidir. Bunlar daha sonra, özellikle gelen ziyaretçi rakamların mekanın fiziki özelliklerine, bütünlüğüne, ekolojisine ve biyolojik çeşitliliğine nasıl bir etki yaratacağı bakımından ve iç erişim, ulaşım sistemleri ve ev sahibi toplumun sosyal, iktisadi, kültürel sağlığı açısından kabul edilebilecek uygun değişim sınırlarını belirlemelidir. Muhtemel değişim oranının kabul edilemeyecek bir seviyede olması durumunda, gelişim teklifi değiştirilmelidir.

2.7

Turizm faaliyetlerinin ve gelişimin belirli bir yere veya topluluğa olan ilerleyen etkilerini tespit edebilmek için sürekli değerlendirme programları olmalıdır.

İlke 3

Miras Yerleri için Koruma ve Turizm Planlamaları, Ziyaretçi Deneyiminin zahmete değer, tatmin edici ve zevkli olmasını sağlamalıdır.

3.1

Koruma ve turizm programları, ziyaretçinin önemli miras özelliklerini ve bunların korunması gerektiğini en iyi şekilde anlaması ve mekandan uygun bir şekilde zevk alabilmesi için, yüksek kaliteli bilgi sunmalıdır.

3.2

Eğer isterlerse, ziyaretçiler, miras yerini kendi belirledikleri hızda görebilmelidirler. Belirli dolaşım güzergahları, mekanın bütünlüğüne ve fiziksel yapısı ile doğal ve kültürel özelliklerine olan etkiyi asgariye indirebilmek için gerekli olabilir.

3.3

Ruhani yerlerin, adetlerin ve geleneklerin kutsallığına saygı gösterilmesi, sit yöneticilerinin, ziyaretçilerin, karar vericilerin, planlamacıların ve turizm işletmecilerinin göz önünde bulundurması gereken önemli bir unsurdur. Ziyaretçilerin, ev sahibi topluluğun değerlerine ve hayat tarzına saygı duyan ve kültürel mülklerin olası hırsızlığını veya kaçak ticaretini reddeden, geri döndüğünde hoşgörü ile karşılanmasını sağlayacak sorumlu bir tutum içerisinde, hoşnutlukla karşılanan misafir

olarak davranmaları teşvik edilmelidir.

3.4

Turizm faaliyetleri için planlama, ziyaretçinin ziyaretinden aldığı zevki arttıran ve rahatlığı, güvenliği ve sağlığı için uygun tesisler temin etmeli ancak bunlar önemli nitelikler veya ekolojik özellikleri tersine etkilememelidir.

İlke 4

Ev sahibi topluluklar ve yerli kişiler, koruma ve turizm planlarına katkıda bulunmalıdır.

4.1

Ev sahibi topluluğun, hem bölgesel hem de yerel seviyede, mal sahiplerinin, kendi toprakları ve bunun önemli sítleri üzerinde hak veya sorumluluk sahibi olabilen ilgili yerli kişilerin hak ve çıkarlarına saygı duyulmalıdır. Bu kişiler, miras kaynakları, kültürel adetleri ve çağdaş kültürel ifadelerinin turizm kapsamında tespit edilmesi, korunması, yönetilmesi, takdim edilmesi ve yorumlanmasında kullanılan hedeflerin, stratejilerin, politikaların ve protokollerin belirlenmesine katkıda bulunmalıdır.

4.2

Belirli bir yer veya bölgenin mirasının evrensel bir boyutu olsa dahi, bazı toplulukların veya yerlilerin belirli kültürel adetlerle, bilgilere, inançlara, faaliyetlere, eserlere veya sítlere fiziksel, manevi veya entelektüel erişimin kısıtlanması veya yönetilmesi konusundaki ihtiyaçları ve isteklerine saygı gösterilmelidir.

İlke 5

Turizm ve koruma faaliyetleri ev sahibi topluluğun yararına olmalıdır.

5.1

Karar vericilerin, turizmin yararlarının ülkeler ve bölgeler arasında adil bir şekilde dağıtılmasını ve bu şekilde sosyoekonomik kalkınma seviyelerini iyileştiren ve gerektiğinde fakirliğin azaltılmasına katkıda bulunan tedbirleri desteklemelidirler.

5.2

Koruma yönetimi ve turizm faaliyetleri, öğretim, eğitim ve tam gün istihdam imkanları yaratarak ev sahibi veya yerli topluluğun her seviyesindeki erkek ve kadınlara adil ekonomik, sosyal ve kültürel çıkar sağlamalıdır.

5.3

Miras mekanlarına yapılan turizm programlarından sağlanan gelirin önemli bir kısmı, doğal ve kültürel koşulları da dahil söz konusu mekanların korunması, muhafaza edilmesi ve tanıtılması için tahsis edilmelidir. Ziyaretçiler, mümkün olduğu kadarıyla bu gelir tahsisinden haberdar edilmelidir.

5.4

Turizm programları, yerlilerin kendi kültürel değerlerini takdim etmek ve yorumlamak konusundaki

becerilerini genişletmek için, rehber ve sit yorumcularının ev sahibi topluluk arasından eğitilmesi ve istihdam edilmesini teşvik etmelidir.

5.5

Ev sahibi topluluk içerisindeki miras yorumlama ve eğitim programları, yerli sit yorumcularının katkılarına teşvik etmelidir. Söz konusu programlar, kendi mirasları hakkında bilgi ve saygıyı destekleyip, yerli halkın mirasın korunması ile doğrudan ilgilenmesini teşvik etmelidir.

5.6

Koruma yönetimi ve turizm programları, karar vericiler, planlamacılar, araştırmacılar, mimarlar, tercümanlar, çevreciler ve turizm işletmecileri için öğreti ve eğitim fırsatları da içermelidir. Katılımcılar, meslektaşlarının karşılaştığı ve bazen çelişen konular, fırsatlar ve sorunları kavramaya ve çözümlerine yardımcı olmaya teşvik edilmelidirler.

İlke 6

Turizm tanıtım programları, Doğal ve Kültürel Miras'ın özelliklerini korumalı ve geliştirmelidir.

6.1

Turizm tanıtım programları, gerçekçi beklentiler yaratmalı ve ziyaretçilerin uygun şekilde davranmalarını teşvik etmek için, muhtemel ziyaretçileri bir yerin veya ev sahibi topluluğun kendine has miras özellikleri hakkında sorumlu bir şekilde bilgilendirmelidir.

6.2

Miras bakımından önem taşıyan yerler ve birikimler, gelen sayısındaki dalgalandırmaları mümkün olduğu kadar azaltarak ve herhangi bir zamanda aşırı sayıda ziyaretçinin gelmesinden kaçınarak, bunların orijinalliklerini koruyacak ve ziyaretçinin deneyimini genişletecek şekilde tanıtılmalı ve yönetilmelidir.

6.3

Turizm tanıtım programları, hakların geniş anlamda dağıtılmasını sağlamalı ve daha tanınmış yerler üzerindeki baskıyı hafifletmek için ziyaretçileri, bölgenin veya yörenin kültürel ve doğal mirasının özelliklerini daha geniş kapsamlı olarak yaşamaya teşvik etmelidir.

6.4

Yerli el işlerinin ve diğer ürünlerin tanıtımı, dağıtımı ve satışı, kültürel bütünlüğün aşılmasına dikkat ederek, ev sahibi topluluk için makul bir sosyal ve ekonomik getiri sağlamalıdır.

Öğrenci Çevirmen: Gökçe Katkıcı
Öğrenci Proje Asistanı: İrem Uygur